

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZMDE YEREL YÖNETİMLERİN ÖNEMİ; BOZCAADA ÖRNEĞİ

Şefik Okan MERCAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik
Yüksekokulu

Yrd. Doç. Dr.

okangs34@hotmail.com

Ferah ÖZKÖK

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik
Yüksekokulu

Doç. Dr.

ferahozkok@yahoo.com

Türkçe Özet

Bu çalışmanın amacı, turizmin sürdürülebilir gelişiminin sağlanmasında yerel yönetimlerin kararlarının ve uygulamalarının önemini ortaya koymak ve bu konuda karar vericilere yeni öneriler geliştirmektir.

Çalışmada ilk olarak sürdürülebilir turizmin öneminden ve ilgili göstergelerin neler olduğundan bahsedilmiştir. Söz konusu göstergelerden yerel yönetimler üzerinde etkili olabilecekler belirlenip yeni bir gösterge şablonu hazırlanmıştır. İlgili göstergelerin değerlendirilmesinde puanlama sistemi kullanılmıştır. Çalışmanın alanı olarak turizmin hızlı bir gelişme gösterdiği Çanakkale ilinin Bozcaada ilçesi seçilmiştir. Konuyla ilgili olarak Bozcaada'daki yerel yöneticilerden şablondaki göstergeleri verdikleri önem derecelerine göre değerlendirmeleri istenmiştir. Bu değerlendirmelerin sonuçlarına bağlı olarak sürdürülebilir turizm kapsamında bölgede nelerin yapıldığı ya da yapılacağı hususunda görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bilgiler ışığında Bozcaada'nın sürdürülebilir turizm kapsamındaki gelişiminde yerel yönetimin

önemi değerlendirilmiş ve Bozcaada'da sürdürülebilir turizmin gelişimi açısından karar vericilere yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Sürdürülebilir Turizm, Yerel Yönetimler, Bozcaada*

Alan Tanımı: Turizm (Yerel Yönetimler ve Turizmin Gelişmesi)

İngilizce Özet

THE IMPORTANCE OF LOCAL ADMINISTRATIONS IN SUSTAINABLE TOURISM; BOZCAADA EXAMPLE

The purpose of this study is to demonstrate the importance of the decisions and practices of local administrations and to develop new recommendations for decision-makers on ensuring the sustainable development of tourism.

First, importance of sustainable tourism and what are the related indicators, are mentioned in the study. New display template was prepared after identifying these indicators which may impact on local authorities. Scoring system was used in the evaluation of relevant indicators. As a field of study, Bozcaada county of Çanakkale was chosen where tourism develops rapidly. Local authorities were asked to evaluate the indicators on the template according to their importance on the subject. Depending on the results of these assessments, interviews were conducted about what was done and what is going to be done in the scope of sustainable tourism in the region. In the light of the information obtained from, the importance of local government in the development of sustainable tourism in Bozcaada was evaluated and suggestions were made for decision-makers to develop the sustainable tourism in Bozcaada.

Keywords: *Sustainable Tourism, Local Administration, Bozcaada*

JEL Code: M –L83 (Sports; Gambling; Recreation; Tourism)

1. GİRİŞ

Son yıllarda turizm hareketlerindeki hızlı gelişme turizm destinasyonlarının ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel taşıma kapasitelerine ilişkin kaygıları gündeme getirmiştir. Turizmin zararlı etkilerinin fark edilmesi sürdürülebilir

turizm kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Michalene v.d.,2009 : 129). Taşıma kapasitesini dikkate alan sürdürülebilir turizm yaklaşımı son zamanlarda bütün destinasyonlar ve ülkeler açısından kabul gören bir yaklaşımdır. Turizmin sürdürülebilir gelişimi, mevcut ve gelecekteki turist ihtiyaçları doğrultusunda turizm ürününün bazı temel özelliklerinin yaratılmasına dayanmaktadır (Michalene v.d.,2009: 129-130). Turizm politikalarının geliştirilmesi; doğal ve kültürel kaynakların korunması, şimdiki ve gelecek nesillerin ve turistlerin ihtiyaçlarının karşılanması açısından son derece gereklidir. Sürdürülebilir turizm, turistlerin ve ev sahibi bölgelerin ihtiyaçlarını karşılarken aynı zamanda geleceğe yönelik fırsatları korur ve geliştirir. Sürdürülebilir turizm, bütün kaynakların yönetimine odaklanır ki bu şekilde ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçlar karşılanmış olur (Blancas v.d.,2010: 484, Ahn v.d.,2002: 3). Sürdürülebilir turizm kavramı; ekoturizm, soft turizm, yavaş turizm, kırsal turizm, agro-turizm gibi kavramları da bereberinde getirmiştir. Sürdürülebilir turizm ve ekoturizm, yerel kalkınmayı artırma yanı sıra doğal çevreyi, geleneksel ve kültürel mirası uluslararası kararlarla ve bilimsel çalışmalarla koruma olarak da bilinmektedir. Çevresel yönetimde katılımcı süreçlerin uygulanmasının, karmaşık sürdürülebilir gelişim konularında ve gelişimin yerel stratejilerinin uygulanmasında yararları olduğu kabul edilmektedir (Castellani ve Sala,2010: 871).

Sürdürülebilir turizmin sadece söylem düzeyinde kalmaması, uygulanabilmesi ve denetlenebilmesi bir zorunluluk taşımaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde sürdürülebilir turizm politikalarının ve planlarının hazırlanması ve uygulanması; hükümet, özel sektör, siyasi partiler, yerel yönetimler ve toplum gibi anahtar gruplar arasındaki iktidar mücadeleleri ve politik manevralar sonucu engellenebilmektedir (Yasarata v.d.,2009: 345).

Bir destinasyondaki sürdürülebilir turizm sisteminin değerlendirilmesinde sıklıkla kullanılan araçlardan biri sürdürülebilir turizm göstergeleridir. Sürdürülebilir turizm göstergeleri, sürdürülebilir gelişmelerin değerlendirilmesini kolaylaştırmak ve turistik destinasyonlarla ilgili düzenlemelere katkı sağlamak açısından önem taşımaktadır.

Hart (1997), göstergeleri; nerede olduğunuzu, nasıl gittiğinizi ve varmak istediğiniz yerden ne kadar uzakta olduğunuzu anlamaya yardımcı olan şeyler şeklinde tanımlamaktadır. Daha basit bir şekilde gösterge bazı şeylerin ölçülebilir ve gösterilebilir üretimi şeklinde de ifade edilmektedir (Miller,2000: 351).

Göstergeler günümüzde, strateji geliştirmede ve politikalar başta olmak üzere birçok alandaki değerlendirmelerde artan şekilde kullanılmaktadır. Avrupa Çevre Ajansı (EEA), Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), The World Bank, World Watch, Uluslararası Sürdürülebilir Kalkınma Kurumu(IISD), Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu (UNCSD) gibi örgütler sürdürülebilir kalkınma ile ilgili göstergelerin geliştirilmesinde önemli katkılar sağlamıştır (Choi&Sirakaya, 2006:1276).

İzlemek ve ölçmek planlama sürecinin son aşamasıdır ve böylece sürdürülebilir turizm gelişimi işlevsel olabilmektedir. Son yıllarda daha iyi gözlemlenebilir sistemler sağlayacak göstergelerin geliştirilmesi için yoğun çaba harcanmıştır. Bu çabalar, ev sahibi toplumun ihtiyaçlarını başarılı bir şekilde karşılamak açısından toplumsal gelişme sürecinin değerlendirilmesi ile ilgilidir. Sürdürülebilir turizm göstergelerine ilişkin talepler; turizmin olumsuz etkilerinin artan farkındalığı, turizmin etkilerini değerlendirmeye ilgili istekler, büyüme-yönetim stratejileri, doğal ve sosyo-kültürel çevrenin taşıma kapasitesinin göz önünde bulundurulması, doğal ve sosyo-kültürel sürdürülebilirliğin izlenebilmesi gibi konular sonucunda oluşmaktadır

Geleneksel kitle turizmi yaklaşımlarından farklı olarak, sürdürülebilir sistemleri uygulamak ve sürdürülebilirliğin boyutlarını gerçekleştirmek için sürdürülebilirlik-izleme sistemleri sürekli iyileştirilmelidir. Geleneksel yaklaşımlar, büyüme ve sürecin nicel ekonomik ölçülerine vurgu yaparken, sürdürülebilir yaklaşımlar sosyal, doğal ve insani sistemlerin nitel gelişimine vurgu yapmalıdır. Gelecek nesillerin refahı ve uluslararası zenginliğin dengesi, etik tartışmasının merkezi konumundadır. Eğer sürdürülebilir turizm politikaları ve bu politikaların olumsuz etkileri, önceden sürdürülebilirlik yönetimi kurulmamışsa başlangıçtaki turizm gelişimi, istenmeyen kitle turizmine kapılarını açarak sadece bir politik ve pazarlama numarası olabilmektedir (Choi&Sirakaya,2006: 1277).

Dünya Turizm Örgütü; sürdürülebilir turizm göstergelerini, bir bölgede turizmin doğal ve kültürel yapı üzerindeki etkilerini daha iyi anlamayı sağlayan ölçme araçlarının bütünü şeklinde tanımlamaktadır (Blancas v.d.,2011: 28). Göstergeler bugünkü durumun ciddiyetinin ölçülmesini, oluşabilecek problem ve çözümlerin işaretlerini ve faaliyetlerin sonuçlarının ölçülmesini, değerlendirilmesini ve tanımlanmasını ifade etmektedir (WTO, 2007: 4). Sürdürülebilir turizm göstergelerine ilişkin yapılan çalışmalarda genellikle göstergeler; sosyal, ekonomik ve çevresel göstergeler şeklinde üç boyutlu olarak incelenmiştir (Oyola v.d.,2012: 660, Blancas v.d.,2011: 28-32, Choi ve Sirakaya,2006: 1277).

Sürdürülebilir turizm göstergelerinin kullanımın ve tanımlanmasının sağladığı faydalardan bazıları şunlardır (WTO, 2007:4):

- Daha iyi karar verme ve düşük risk ya da maliyet
- Ortaya çıkan sorunların tanımlanması-koruyucu aktivitelere olanak vermek
- Etkilerin tanımlanması-ihtiyaç duyulduğunda düzeltici aktivitelere olanak sağlamak
- Plan uygulamalarının ve yönetim faaliyetlerinin performansının ölçümü-süreci ve çabasını değerlendirmek
- Sürekli izleme-yönetimde çözümler oluşturmak ve gelişmelere yol açmak

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırma alanı Çanakkale ilinin Bozcaada ilçesi olarak seçilmiştir. Bozcaada'da hızlı bir turizm gelişiminin olması ve araştırma alanının bir ada olması dolayısıyla sürdürülebilirlik oldukça önemlidir.

Araştırma alanı olan Bozcaada ilçesi Ege Denizi'nin kuzeydoğusunda Çanakkale Boğazı'nın 12 deniz mili güneyinde yer alan bir adadır. 36,67 km² yüzölçümüne sahip Bozcaada, Çanakkale il merkezine 25 mil, şu anda ulaşımın sağlandığı Ezine ilçesi Geyikli beldesi feribot iskelesine 4 mil uzaklıktadır. 2000 yılında yapılan nüfus sayımına göre ilçe nüfusu 2427 olarak tespit edilmiştir. İlçe nüfusu yaz aylarında gerek turistlerle gerekse yazlıklarla 10.000'i bulmaktadır. İlçe

ekonomisi genel olarak bağcılık, şarapçılık, balıkçılık ve turizme dayanmaktadır (www.bozcaada.gov.tr).

Son yıllarda turizm ilçe ekonomisinde lokomotif rol oynamaya başlamıştır. İlçede bisiklet turları, tekne turları ve bağbozumu ve şarap tadım turları düzenlenmektedir. İlçede dikkat çeken turistik mekânlar; rüzgârgülleri, Bozcaada Yerel Tarih Araştırma Merkezi, Göztepe, şarap fabrikaları, Ayazma plajı, Bozcaada Kalesi, Yeni Kale, Alaybey Camii, Köprülü Mehmet Paşa Camii, Namazgâh Çeşmesi, Meryem Ana Kilisesi ve Aya Puraskevi ayazmasıdır. İlçede düzenlenen önemli etkinlikler; uçurtma festivali, şarap tadım günleri, yerel tatlar festivali, açık deniz yat yarışı, Ayazma panayırı, bağbozumu festivali, dağ bisikletidir (www.bozcaada.gov.tr).

Araştırma yöntemi olarak Dünya Turizm Örgütü (WTO, 2004) tarafından geliştirilen 29 temel sürdürülebilir turizm ana konu başlıkları altında 768 göstergelerden, çalışmalarda en çok yer verilen sosyal, ekonomik ve çevresel göstergeler seçilerek bir set oluşturulmuştur. Oluşturulan gösterge seti ile yerel yönetimin uygulamalarının olup olmadığını ve sürdürülebilir turizme verdikleri önemi araştırmak hedeflenerek 1’den 5’e kadar puanlamaları istenmiştir. Böylece Sürdürülebilir turizm uygulamaları ve verdikleri önem göstergelere dayalı olarak değerlendirilmeye çalışılmıştır.

3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Bir destinasyonda turizmin sürdürülebilir gelişiminde yerel yönetimin politikalarının ve uygulamalarının önemi hiç kuşkusuz çok büyüktür. Çalışmada hızlı bir turizm gelişimi sergileyen Bozcaada’nın yerel yönetiminin turizm yaklaşımını ve sürdürülebilirliğe ilişkin uygulamalarını değerlendirmek amacıyla sürdürülebilir turizm gösterge setindeki sosyal, ekonomik ve çevresel göstergeleri değerlendirmeleri istenmiştir.

Sürdürülebilir turizmin sosyal göstegelerinden “Kültürel mirasın korunması” en yüksek önem düzeyine sahip gösterge olarak değerlendirilmiştir. Bu etkiye ilişkin uygulamalara örnek olarak, Kaymakamlık ve Çanakkale Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından yürütülen tescilleme çalışmaları gösterilmiştir. Turizmin yerel nüfus yapısı üzerindeki etkilerinin fazla olmadığı algısı bulunmaktadır. Ayrıca adanın sosyal taşıma kapasitesine ilişkin

göstergelerin değerlendirebileceği bir uygulama bulunmadığı belirtilmektedir. Yerel nüfusun refah düzeylerine etkisi turizmin sosyal etkilerinden biridir. Bu etkinin göstergesi olarak ortalama yaşam ömrü, gelir çeşitliliği ve zorunlu olmayan eğitimde kayıtlı nüfus göstergeleri alınmıştır. Belediye bu göstergelere ilişkin uygulamayı belediye bünyesinde açılan İŞKUR olarak açıklamaktadır.

Sürdürülebilir turizmin ekonomik etkileri, destinasyondaki halkın turizmden sağladığı fayda, istihdam, kalkınmanın kontrolü, rekabet edebilirlik, ulaşım, mevsimsellik, turizm arzının çeşitlendirilmesi, tur plan ve rotalarının oluşturulması olarak belirlenmiştir. Bu etkileri ölçmede kullanılacak adada turizmin tanıtımına ilişkin göstergelerden adaya ilişkin web sayfası bulunduğu belirtilmektedir.

Sürdürülebilir turizmin çevresel etkilerinden doğal ekosistemlerin korunmasına ilişkin göstergeler; Destinasyonda korunmuş doğal bölge oranının yüzdesi (flora, fauna, eşsiz ekosistemler, vs.), Ziyaretçi kullanımı için belirlenmiş ve korunmuş doğal alanın yüzdesi, Destinasyonda var olan türlerin sayısı (bio-çeşitlilik) olarak belirlenmiştir. Yerel yönetim bu göstergelere ilişkin uygulamalarını adaya özgü otların(kekik) toplanmasının kaymakamlık tarafından yasaklanması ve jandarma tarafından denetimi olarak belirtmiştir.

İşlenmiş atık su hacmi ve atık su işleme planlarının varlığı göstergesinin çok önemli olduğu yerel yönetim tarafından işaretlenmekte ve bu göstergeye ilişkin çalışmaların proje aşamasında olduğu belirtilmektedir.

Turistler tarafından temizlik hizmetlerinin değerlendirilmesi yerel yönetim tarafından çok önemli bulunmaktadır. Turistin değerlendirmesine ilişkin bir gösterge bulunmamaktadır. Toplanan kâğıt ve karton hacmi ve kişi başına cam geri dönüşüm çöp bidonlarının sayısı (atık ayrıştırma) atık toplama işlerinin adada özel bir firma tarafından gerçekleştirildiği ve bu göstergelerin firmadan elde edilebileceği belirtilmektedir.

Turizmin çevresel etkilerini ölçmede kullanılan diğer göstergelerden, gündüz gürültü seviyeleri ve gece gürültü seviyeleri çok önemli bulunmakta ve bu konuda yerel yönetimin denetimlerinin ve cezai yaptırımlarının bulunduğu belirtilmektedir.

4. SONUÇ

Sürdürülebilir turizm, turistlerin ve ev sahibi bölgelerin ihtiyaçlarını karşılarken aynı zamanda geleceğe yönelik fırsatları koruyan ve geliştiren turizm yaklaşımıdır. Sürdürülebilir turizmde bütün kaynakların yönetimi ve denetimi

gerekmektedir. Böylece bir yandan ihtiyaçlar karşılanırken diğer yandan kaynakların korunması sağlanabilmektedir.

Turizmin gelişmeye başladığı destinasyonlarda sürdürülebilirliğin ölçülmesine ilişkin olarak bazı göstergeler geliştirilmiştir. Dünya Turizm Örgütü'nün göstergelerinden yararlanılarak bir çok ülkede ve bölgelerde uygun göstergeler oluşturularak destinasyonlardaki turizmin sürdürülebilirliği araştırılmıştır. Turizmin sürdürülebilirliğinde yerel yönetimlerin önemini incelemek üzere araştırma alanı olarak seçilen Bozcaada, turizmin gelişme gösterdiği önemli destinasyonlardan biridir. Yerel yönetimin adada turizmin sürdürülebilir gelişiminde etkili olacağı varsayımından hareketle, çalışmada sürdürülebilir turizm göstergelerinin yerel yönetim tarafından önem düzeyi ve bu göstergelere ilişkin uygulamaları incelenmektedir.

Yerel yönetimle yapılan görüşmede hazırlanan gösterge setini değerlendirmeleri istenmiştir. Bozcaadada yerel yönetim sürdürülebilir turizmin sosyal, ekonomik ve çevresel etkilerini değerlendirmede kullanılan göstergelerinin önemli olduğunu belirtmektedir. Özellikle çevresel göstergeler konusunda sürdürülebilirliğe verdikleri önem daha da yüksektir. Sürdürülebilirliğin çevresel göstergeler bağlamında adada izlenmesi ekonomik ve sosyal göstergelere göre daha üstün olduğu söylenebilir. Bu anlamda yerel yönetimin turizmin sürdürülebilirliğine ilişkin farkındalığının bulunduğundan sözedilebilir.

Sürdürülebilir turizm gelişimi yaklaşımı bugün dünyanın hemen hemen her yerinde genel kabul görmektedir. Bu ifadenin sadece söylemde kalmaması hayata geçirilmesi daha büyük önem taşımaktadır. Bozcaada'da turizmin sürdürülebilir gelişiminin sağlanmasında, gelişimin izlenmesi ve denetlenmesi ve bunun bir plan içinde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Göstergeler izlemeye ve önlemleri geliştirmeye yardımcı olmaktadır. Bu nedenle adanın turizm göstergelerinin oluşturulması ve göstergelerin izlenmesi sürdürülebilirlik açısından zorunluluk taşımaktadır.

Bu çalışma Bozcaada'da turizmin sürdürülebilirliğinin değerlendirilmesinde daha önce yapılmış çalışmalarda geliştirilmiş göstergeler kullanılmıştır. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda adadaki tüm turizm paydaşlarının katılımıyla adaya uygun ve ölçülebilir sürdürülebilir turizm göstergelerinin geliştirilmesi yararlı olacaktır.

KAYNAKLAR

- Ahn, Bum Yong., BongKoo Lee & C. Scott Shafer. "Operationalizing Sustainability in Regional Tourism Planning: An Application of the Limits of Acceptable Change Framework", *Tourism Management*. 23, 2002, 1-15.
- Blancas, F.J., Lozana Oyola, M., Gonzales M., Guerrero, F.M., Caballero, R. "How to Use Sustainability Indicators for Tourism Planning: The Case of Rural Tourism in Andalusia (Spain)", *Science of the Total Environment*, 2011, 28-45.
- Blancas, Javier Francisco., Mercedes Gonzales, Macarena Lozano-Oyola & Fatima Perez. "The Assessment of Sustainable Tourism: Application to Spanish Coastal", *Ecological Indicators*. 10, 2010, 484-492.
- Castellani, V. & S. Sala. "Sustainable Performance Index for Tourism Policy Development", *Tourism Management*. 31, 2010, 871-880.
- Choi, Chris HwanSuk& Sirakaya Ercan. "Sustainability Indicators for Managing Community Tourism", *Tourism Management*. 27, 2006, 1274-1289.
- Danies, Howard & Paul Ellis. "Porter's Competitive Advantage of Nations: Time for The Final Judgement?", *Journal of Management Studies*. 37:8, December 2000, 1189-1213.
- Michalena, Evanthie., Jeremy Hills & Jean-Paul Amat. "Developing Sustainable Tourism, Using a Multicriteria Analysis on Renewable Energy in Mediterranean Islands", *Energy for Sustainable Development*. 13, 2009, 129-136.
- Miller, Graham. "The Development of Indicators for Sustainable Tourism: Results of a Delphi Survey of Tourism Researchers", *Tourism Management*. 22, 2001, 351-362.
- Oyola, Macarena Lozana,, Francisco Javier Blancas, Mercedes Gonzalez, Rafael Cabellero. "Sustainable tourism indicators as planning tools in cultural destinations", *Ecological Indicators*, 18, 2012, 659-675
- Park, Duk-Byeong, Yoo-Shik Yoon. "Developing Sustainable Rural Tourism Evaluation Indicators", *International Journal Tourism Research*, 13, 401-405, 2011.

Yasarata, Muhammet., Levent Altınay, Peter Burns & Fevzi Okumus. ”*Politics and Sustainable Tourism Development – Can They Co-exist? Voices from North Cyprus*”, Tourism Management. 31, 2010, 345-356.

World Tourism Organization (WTO). “*Sustainable tourism indicators and destination management*”, Montenegro 25-27 April, 2007.

World Tourism Organisation (WTO). “*Indicators of Sustainable Development for Tourism Destinations: A Guidebook*, Madrid: WTO, 2004.

http://www.bozcaada.gov.tr/default_B0.aspx?content=1009

(İndirme Tarihi:08.04.2013)

http://www.bozcaada.gov.tr/default_B0.aspx?content=1023

(İndirme Tarihi:08.04.2013)